

Golden Masters

een overmatige interesse in drukwerk

Ewan Lentjes

Openheid is essentieel voor de ontwerpmentaliteit van Harmen Liemburg en Richard Niessen. Sinds anderhalf jaar werken ze, als vervolg op het ruimere verband van de Ontwerpkamer, samen onder de naam GM. Als afkorting, eerst van 'grafische muziek' en inmiddels van 'golden masters', maakt die naam iets duidelijk over de drijfveren van de ontwerpers: de interesse in muziek en, algemener, in disciplineoverschrijding, de fascinatie voor systeemdenken en niet in de laatste plaats de ambitie om gemakzuchtige herhaling te vermijden. De openheid voor en interesse in invloeden van buitenaf staan de ontwikkeling van een eigen handschrift geenszins in de weg.

De ontwerpen van GM vertonen, juist in dit 'computertijdperk', een uitgesproken aandacht voor drukwerk. Daarmee voegen ze zich in een inspirerende traditie, waar ze enthousiast op reflecteren. 'De nauwgezette vaktechnische uitdrukking van Bas Oudts Desk-boek, de energie die spreekt uit het tijdschrift TYP van onder anderen Max Kisman, maar ook de directheid in de ontwerpen van Lester Beall, of de wonderbaarlijke vormlust van de Engelse hoesontwerper Vaughan Oliver; ja, en ook de ontmoeting tussen traditie en hightech van Aziatische ontwerpers als Kazumasa Nagai - werk dat op zichzelf staat van mooiheid - en niet te vergeten Neville Brody's noeste ontwerpvlucht, of de rijkdom in de druksels van Karel Martens, de luchtige toon in het handschrift van 'computertekenaar' Otto Seibold; en natuurlijk Joost Swarte, zo herkenbaar en steeds weer verrassend nieuw om naar te kijken...' - zie daar enkele van hun favoriete, qua aard nogal van elkaar verschillende, inspiratiebronnen.

'De fascinatie voor het drukken', aldus Harmen, 'de puurheid van vorm die ontstaat met behulp van inkt en patronen, de kracht van zeefdruk, dat is op zich al voldoende voor de legitimiteit van een ontwerp.' Een ontwerp hoeft in hun ogen niet zo nadrukkelijk een boodschap te bevatten; het spreekt, als het goed is, voor zich. Richard: 'Het metaforische aspect in een ontwerp blijft lastig - het beeld van een vis als verwijzing, dat mag natuurlijk wel. Maar het moet vooraleerst 'een goede vis' zijn. Het gevaar van de indirecte verwij-

zing is vergelijkbaar met het ironisch commentaar in retrodesign: zodra de grap voorbij is, blijft er in veel gevallen niets over.' Bijzonder aan het 'drukwerk-drukwerk' van GM is dat het oogt als een bouwwerk: een constructie van typografie en beeld voert je, in bijvoorbeeld hun verhuisbericht *New Work Space*, langs een kronkelende, soms onderhuidse route. Ruimtelijke vormen en velden rijgen zich aaneen. En dat allemaal in de beperking van nuances die twee drukgangen kunnen opleveren.

Vorm, kleur, detail

Die ruimtelijke, constructieve vormtaal wordt onder meer gevoed door het architectonisch ontwerp. Samen met Sub Office werkten ze, in het kader van de European-prijsvraag, aan een herinrichtingsplan voor het stationsgebied in Apeldoorn, waarvoor ze vier prototypes van flexibele wooneenheden op een onorthodoxe wijze in beeld brachten. Een andere voedingsbodemp voor hun ontwerpen is het systeemdenken. Voor de Händel-opera *Alceste* van Stichting Barokopera Amsterdam & Arma, maakten ze een affiche dat een grafische vertaling van de muziek biedt. In een matrix zijn op systematische wijze tijdsduur, bezetting en klankkleur van de 30 aria's geregistreerd, waardoor de partituur als grafiek gelezen kan worden. Onderzoek is altijd het uitgangspunt bij hun ontwerpen. Dat leidt niet noodzakelijk tot strikte oplossingen. Integendeel. Het affiche voor de Amsterdamse band Jonus heeft veel meer het karakter van een muzikale zoektocht. Het fullcolour beeld refereert globaal aan

de intensiteit van de muziek, echter op subtielere wijze worden nog wezenlijke nuances toegevoegd. Harmen: 'In de vierkleurendruk wordt een net iets afwijkend palet van PMS en zwart gebruikt; dat maakt het geheel niet helemaal logisch en sluit meer aan bij onze opvatting van de stijlvariatie in de muziek van Jonus.' Eerder dan naar schilderijen van kubisten, verwijst de muzikale bewerking naar de beeldenrijkdom van een mantra. De bijzondere aandacht voor vorm, kleur en detail biedt gemakkelijk de mogelijkheid om te verdwalen.

Ontwikkeling

Niet alleen bij vrijere, zelfgeïnitieerde opdrachten is onderzoek het uitgangspunt. Ook aan strikter geformuleerde opdrachten ligt dat ten grondslag. De kerst- en nieuwjaarskaart voor KPN vormt in dat opzicht een interessante combinatie van vormlust en systeemdenken. Aan de binnenzijde van de kaart voert een tekst van Ruben van Gogh op subtielere wijze langs de thematieken van onze 'informatietijd': 24-uurseconomie, mobiliteit, flexibilisering en natuurlijk alle varianten van de telecommunicatietechnologie passeren de revue. Diezelfde varianten verschijnen op de voorzijde als diverse lijnen, zigzagbewegingen en arceringen van spetterend vuurwerk aan een KPN-blauw firmament. Cirkels lichten op, stralen spatten uiteen, en met een kaars achter de kaart krijgen de perforaties nog een waarlijk gewijde sfeer. Richard: 'Bij deze opdracht was het een uitdaging om trouw te blijven aan onze eigen opvattingen en tegelijk het eisenpakket van de opdrachtgever te

integreer op zo'n manier dat verdere ontwikkeling mogelijk is.' Daar ligt uiteindelijk de interesse van GM: in het onderzoek als broedplaats voor ontwikkeling - zelfgeïnitieerd of in opdracht maakt daarbij geen wezenlijk verschil. GM benut alle mogelijkheden om de ontwikkeling van het grafisch ontwerpen te stimuleren. Daaruit spreekt een niet aflatende energie, die zichtbaar wordt in een stroom aan drukwerk. Een eigen nieuwjaarsmailing, drukwerk voor Lost&Found, Pretty Babies, de aankondiging van een excursie van studenten van de Rietveld Academie naar Zürich, altijd ontstaat er een intrigerend beeld met een gedetailleerd verhaal.

Jack

In diezelfde lijn staat de serie Jack-evenementen, die Richard en Harmen sinds 1998 organiseren. Jack (stekker of plug) zoekt verbindingen tussen schrijvers, muzikanten en ontwerpers en onderzoekt de drijfveren bij het creatieve proces. Doel is steeds om onder kunstenaars uit verschillende disciplines het gesprek te bevorderen over de specifieke verhouding tussen denkwijze en werkwijze en het (voorlopige) resultaat. Richard: 'Jack or was in dat opzicht vooral spannend. Zes auteurs schreven teksten op het thema 'het begin'; zes bands en zes grafisch ontwerpers interpreteerden elk een afzonderlijke tekst. Veel gesprek vond er tijdens de eerste presentatie niet plaats.' Daarom werd de formule compacter: voor Jack 02 schreven drie bands een lied waarop drie auteurs en drie beeldmakers vanuit hun eigen expertise reageerden; het gesprek komt hierdoor - ook vanwege de mogelijkheid van publieks-interventie - in ieder geval tot stand. Jack 03 gaat nog een stap verder: de deelnemers, steeds één muzikant, één schrijver en één ontwerper kregen een capsule met een tekst/beeld- en geluidssample toegestuurd als uitgangspunt voor bewerking. 'Dat leverde in ieder geval een leuke avond op', aldus het nuchtere commentaar. Jack 04, een heuse Paradiso-night in mei 2001, is het meest ambitieuze evenement tot nu toe. Meer dan zestig bands, schrijvers, architecten, ontwerpers en kunstenaars werden benaderd om een re-mix te maken

van het op de Pop Kit cd aangeleverde materiaal. Dit bevat een 'music kit' met 135 samples en vijftien songs van The Howtoplays ('Richards hobby-band'); een 'text kit' met 360 woorden onderverdeeld in negen grammaticale categorieën; en een 'graphic kit' met zeventien basisvormen en tien basiskleuren. 'Met Jack 04 hebben we', aldus Harmen, 'onze behoefte om een show-night te realiseren voldoende bevredigd.' In plaats van de statische kijkdoosopstelling, met een donkere zaal en de band of dj/vj op het uitgelichte podium, werd de Paradiso-ruimte volledig anders benut: een podium in het midden van de zaal, een uitgebalanceerde inrichting met grafische beelden en een secure opbouw van beeldprojectie, presentatie en productie. Een maand tevoren werd (met de Jack 04 beta) al een keer proefgedraaid. 'Maar', zo bevestigen beiden volmondig, 'ondanks financiële ondersteuning van het Fonds BKVB, kost het ons toch een rib uit het lijf.' Jack als laboratorium voor interdisciplinair onderzoek zal wat hen betreft in de toekomst meer diepgang krijgen. Harmen: 'Het ideaal is een eigen locatie voor Jack als platform van internationale uitwisseling, met een juiste balans tussen de hectische, spontane presentaties en de regie over het inhoudelijke onderzoek.' Al met al werkt GM gestaag voort aan een helder verwoorde ambitie ('we willen werk maken dat op zichzelf staat, een positieve bijdrage levert en in zekere zin 'tijddoos' zal zijn'), die tot stand komt in een uitdijende, inspirerende productie aan grafische ontwerpen. •

Het merendeel van het hier afgebeelde werk zeefdrukten Niessen en Liemburg zelf in de werkplaats van Kees Maas/Interbellum.

Richard Niessen (Edam 1972) links

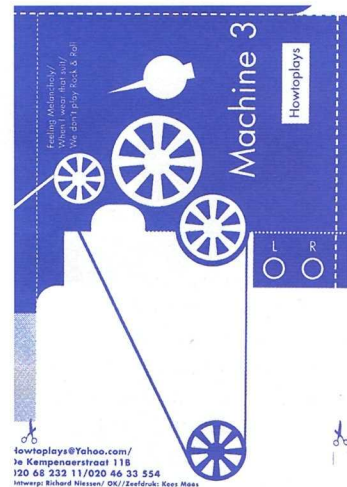
1996 Gerrit Rietveld Academie, grafisch ontwerpen
2000 Workshop *Grafisch ontwerpen op de Willem de Kooning Academie Rotterdam*
Workshop *MiniSec*, Écal Academie Lausanne
Workshop *6 x ontwerpen voor architecten*, Academie van Bouwkunst Amsterdam

Harmen Liemburg (Lisse 1966) rechts

1994 Universiteit Utrecht, Sociale Geografie/Kartografie
1998 Gerrit Rietveld Academie, grafisch ontwerpen
2000 Workshop *Grafisch ontwerpen op de Willem de Kooning Academie Rotterdam*
Workshop *Typografie*, Merz Akademie Stuttgart
Workshop *6 x ontwerpen voor architecten*, Academie van Bouwkunst Amsterdam

1

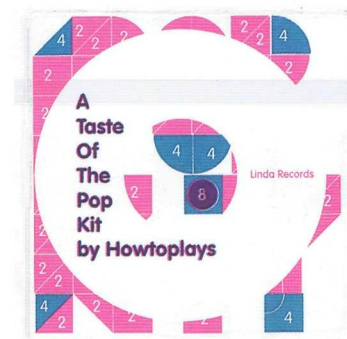

2

12.50 INCLUSIEF LIDMAATSCHAP AANVANG 21 UUR ZAAL OPEN 20.30 UUR

3

4

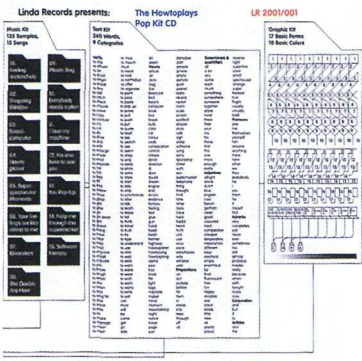

5

Howtoplays:

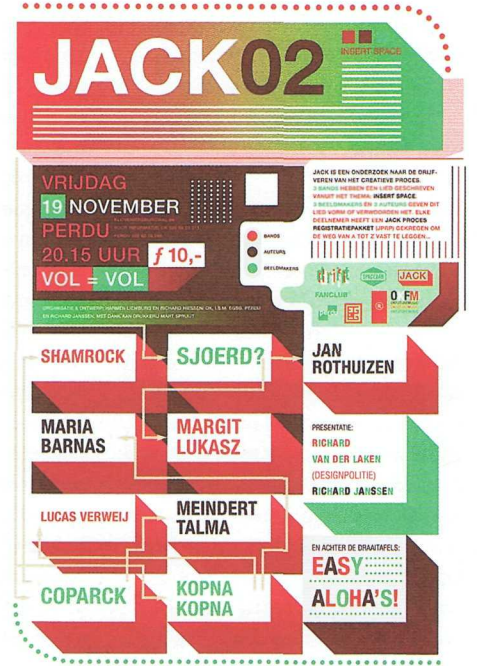
- 1 Flyer voor Machines
- 2 Machines 3 (drukvel is onderdeel van demo pakket)
- 3 affiche 4 Leuke popbands in Paradiso
- 4 PopKit CD demo
- 5 Fruity Loops CD

1

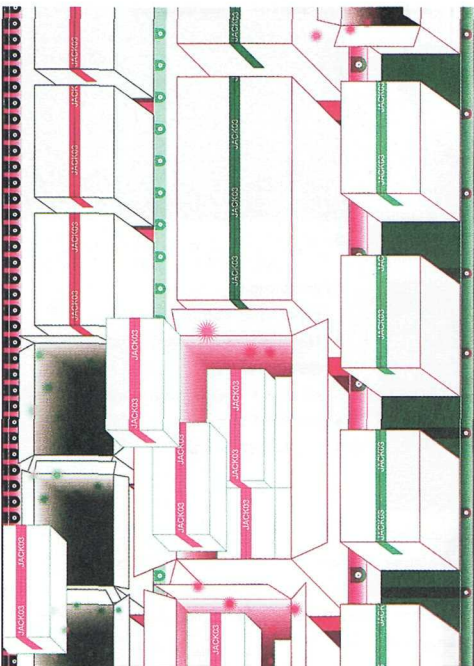

2

2

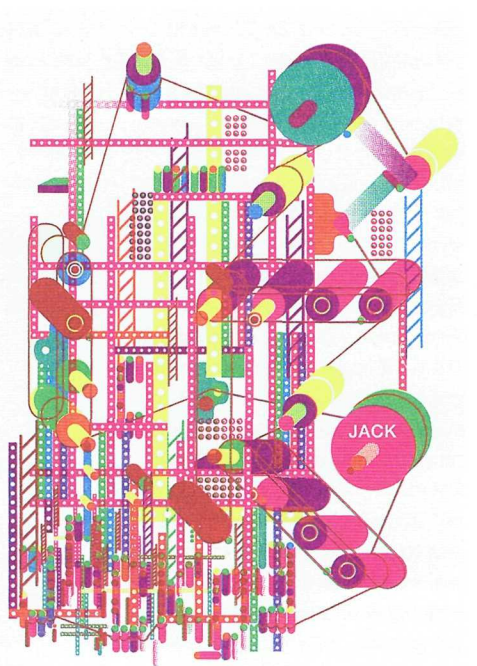
- Jack:
- 1 Cover en pagina's uit de PopKit CD
 - 2 Flyers, uitnodigings- en correspondentiedrukwerk voor JACK 01 t/m 04
 - 3 Affiche en uitnodigingsvel voor JACK 04 in Paradiso en de Zuidas

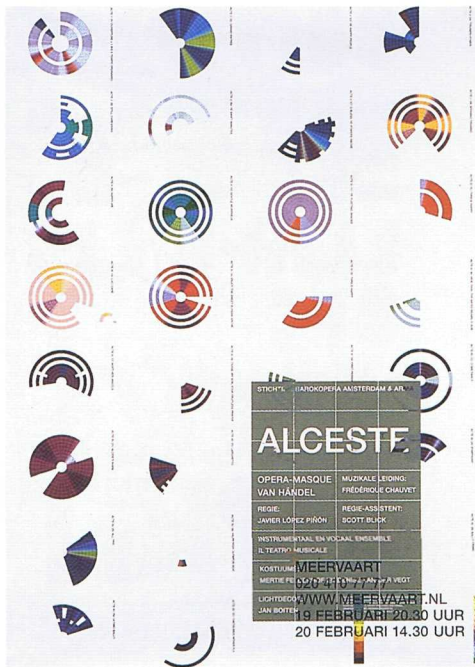
2

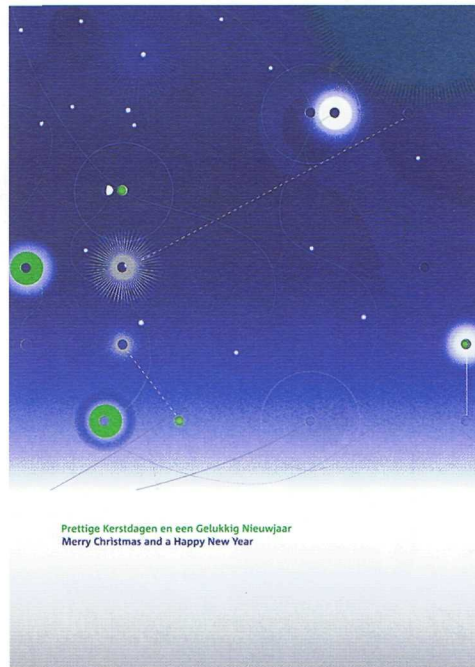
2

2

1

2

3

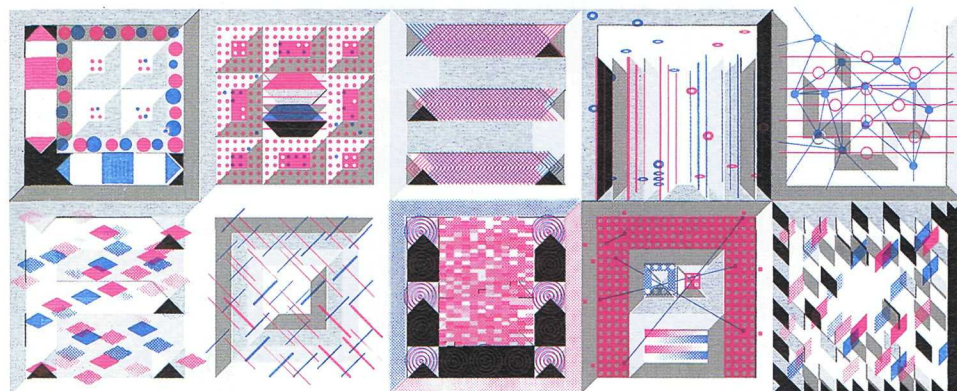

4

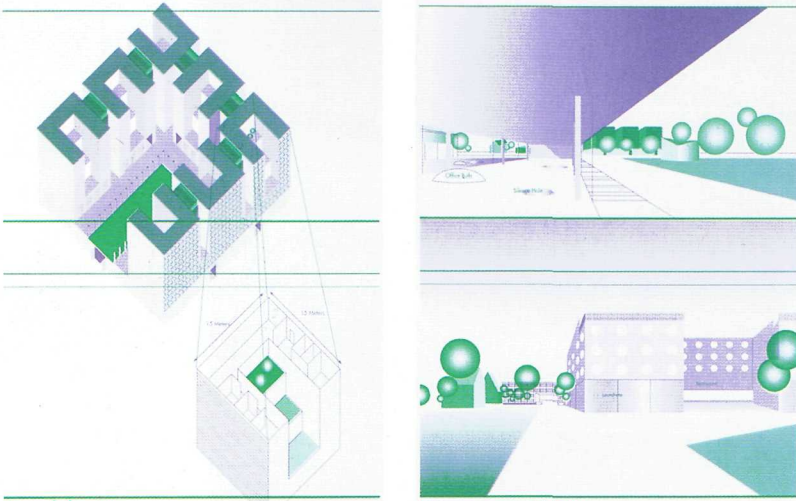

Werk in opdracht:

- 1 Affiche Alceste voor Stichting Barokopera
- 2 Nieuwjaarskaart KPN Telecom
- 3 Omslag BNO Vormberichten
- 4 Jaarverslag Milieudienst Amsterdam
- 5 Uitnodiging Lost & Found
- 6 MiXity (deelname European 2001 met Sub Office)
- 7 Huisstijl ZaPPWeRK
- 8 Illustratie R2001 catalogus/Trouw
- 9 Huisstijl Zus & Zus stylisten Amsterdam
- 10 Affiche Jonus voor Jonus

5

Double U

View on MiXity

6

Trouw

R2001. Onder die kerchachte nasen is Rotterdam dit jaar Culturele Hoofdstad van Europa, samen met Porto. R2001. Het waggert aan vlaggen in de stad. Het jaar is gisteravond officieel geopend in aanwezigheid van de koningin. De stad staat het hele jaar in de culturele schijnwerpers, maar wat valt er doorgaans te beleven in Rotterdam? Portret van het moderne leven in de Maasstad en een greep uit het overladen culturele programma.

Rotterdam is de wereld

Culturele Hoofdstad

In de stad van het traditionele station van Rotterdam, de Rotterdamse Kathedraal, is de Culturele Hoofdstad van Europa officieel geopend. Dit jaar staat Rotterdam in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

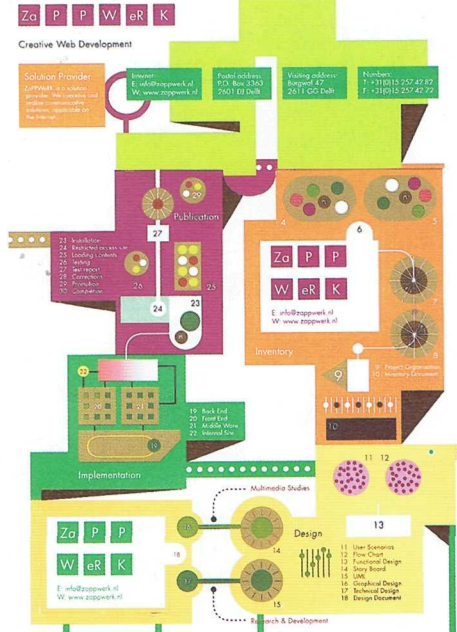
De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

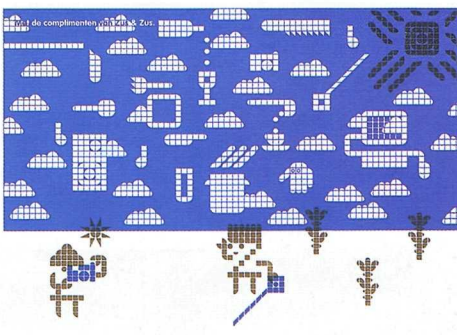
De Culturele Hoofdstad van Europa wordt in Rotterdam gevierd in de Rotterdamse Kathedraal. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld. Het is de eerste keer dat de stad de Culturele Hoofdstad van Europa wordt. De stad staat het hele jaar in de schijnwerpers van de wereld.

8

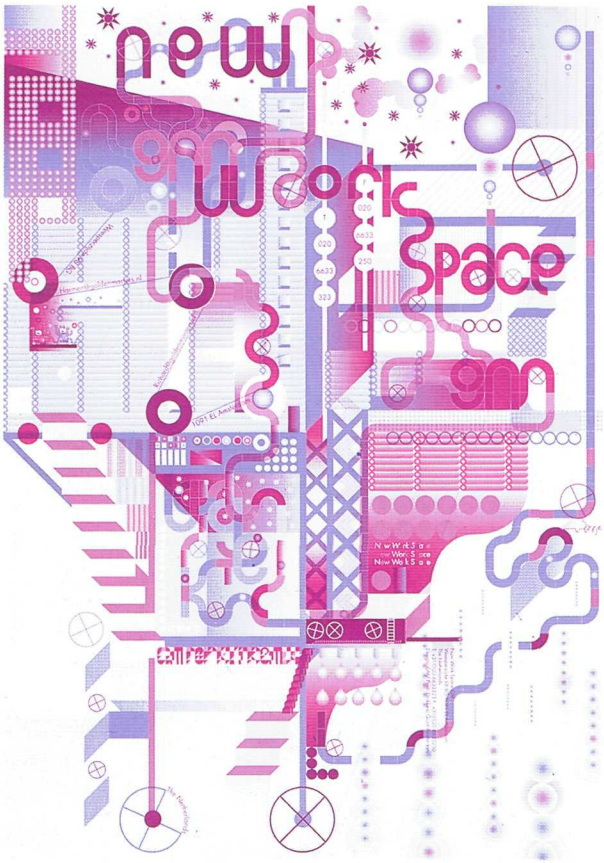
7

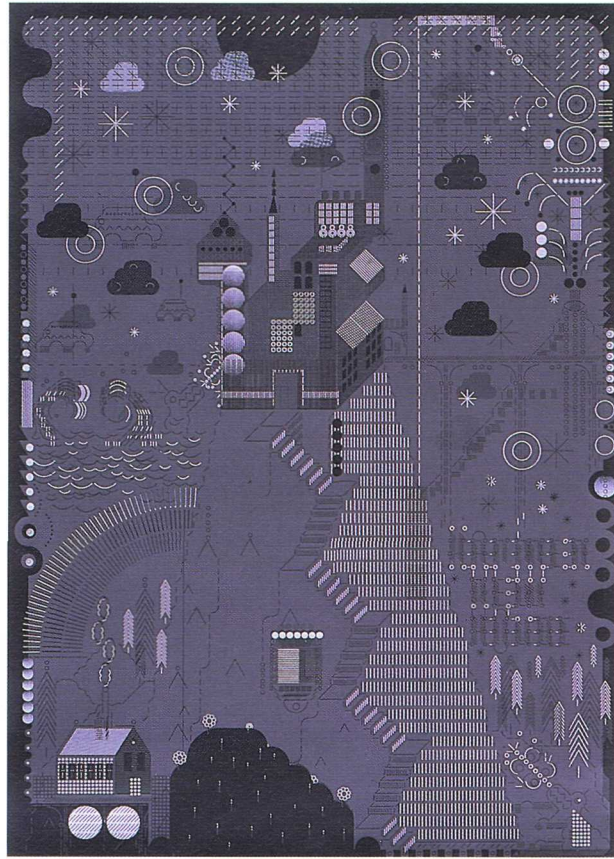
9

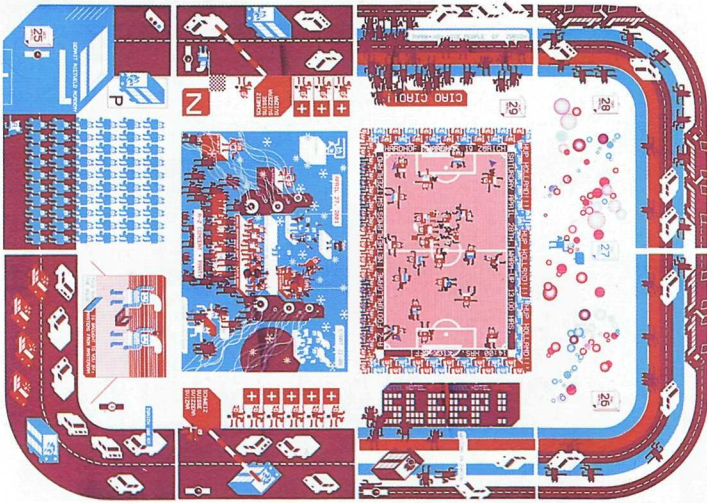
10

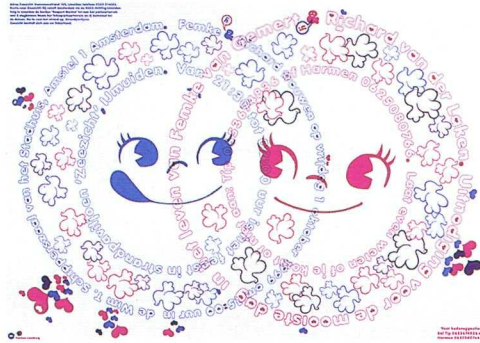
1

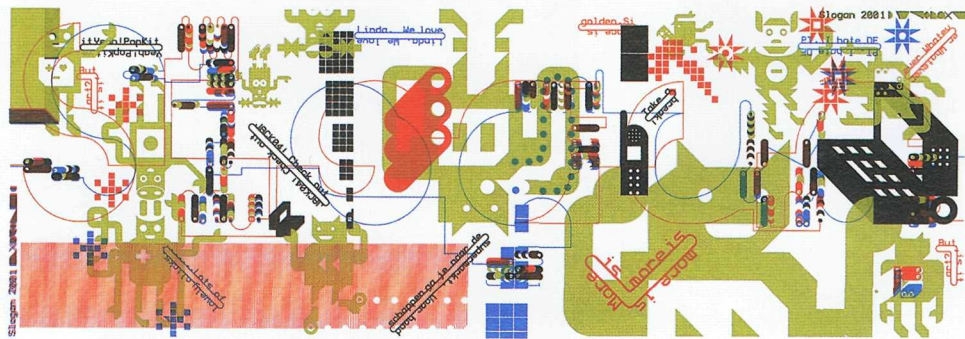
2

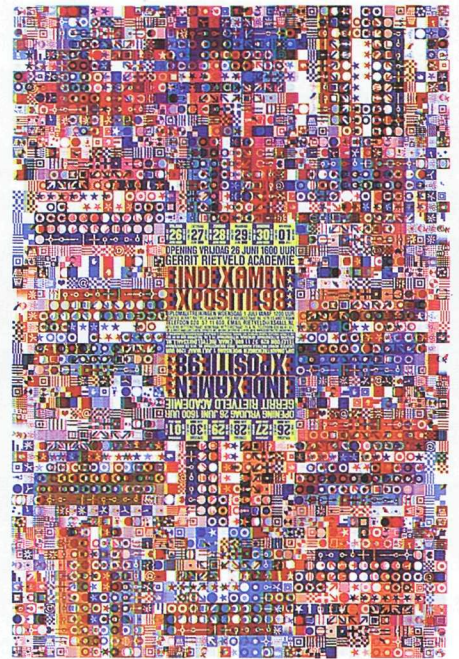
3

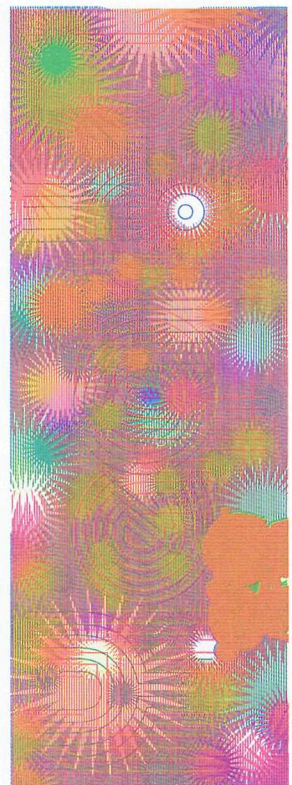
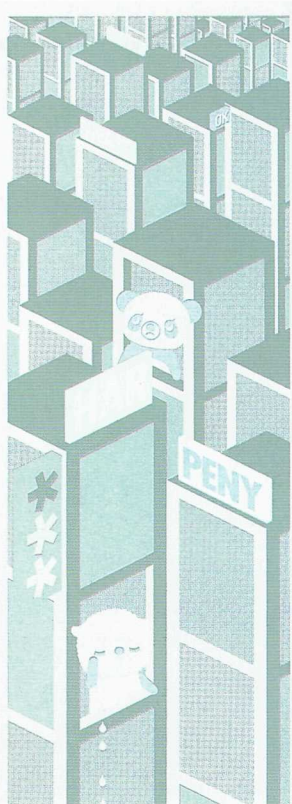
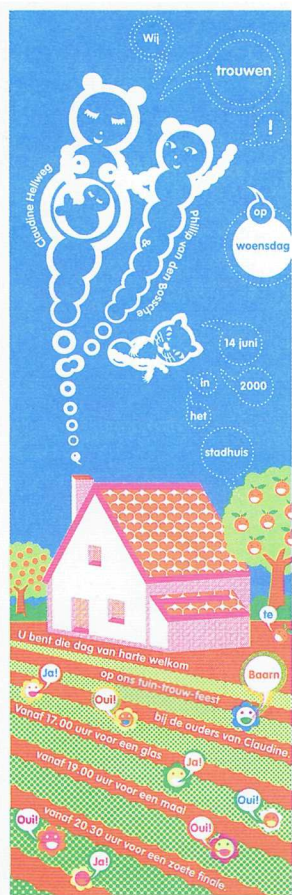
4

5

6

Surimono:
Japans voor persoonlijk gelegenheids-
drukwerk dat met veel aandacht in
kleine oplagen wordt ontworpen,
gezeefdrukt en vervolgens verstuurd
aan vrienden, familie, collega's en
opdrachtgevers.

- 1 Verhuisbericht GM
- 2 Verhuisbericht Harmen
- 3 Affiche Amsterdam-Zürich excursie Rietveld studenten 2001
- 4 Uitnodiging huwelijk Richard en Femke
- 5 Nieuwjaarskaart 2000/2001
- 6 Affiche eindexamen expositie Rietveldacademie 1998
- 7 Uitnodiging huwelijk Phillip en Claudine
- 8 Flyers Pretty Babies

8

8

8

8

8

8

8